



Universiteit Utrecht

Ouderkind coalities na een scheiding

Onderzoek naar ouderkind coalities na een scheiding en de invloed van ouderlijke conflicten en contactfrequentie



Masterthesis Pedagogische Wetenschappen - Orthopedagogiek

Faculteit Sociale Wetenschappen

Studenten

L.P. Garritsen (3649555)

L.E. Simons (3482375)

Datum

Juli 2012

Thesisbegeleider

Mw. Dr. I. Van der Valk

Tweede beoordelaar

Mw. D. van der Giessen, MSc

VOORWOORD

Voor u ligt onze masterthesis, welke geschreven is in het kader van de afronding van de master Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht. Binnen deze master hebben wij gekozen voor het werkveld Jeugdzorg, waarbij we in de praktijk regelmatig te maken krijgen met gescheiden ouders en scheidingsgezinnen. Mede hierdoor besloten wij deel te nemen aan het lopend onderzoek van Inge van der Valk, naar de mogelijke gevolgen van een echtscheiding voor kinderen. Het uitvoeren van dit onderzoek en het schrijven van deze masterthesis was zeer leerzaam voor ons. Met onze praktische HBO achtergrond hadden we nauwelijks ervaring met het doen van wetenschappelijk onderzoek. Lastige obstakels die we tijdens het onderzoek tegen kwamen, waren onder andere het uitvoeren van statistische analyses en het interpreteren van de gevonden resultaten. Gaandeweg werd het voor ons steeds begrijpelijker en kregen we meer grip op het onderzoek. Dit maakte het voor ons steeds boeiender, met als gevolg dat we uiteindelijk met veel plezier aan de masterthesis werkten. Wij hebben mogen ervaren dat we voldoende academische vaardigheden in huis hebben om zelfstandig een masterthesis te schrijven.

Onze dank gaat uit naar onze thesisbegeleidster Inge van der Valk, die ons telkens nieuwe inzichten gaf en ons bijstuurde waar nodig. Daarnaast zorgde haar flexibiliteit ervoor dat wij in korte tijd de masterthesis konden afronden. Tevens willen wij onze dank uitspreken naar onze ouders, die ons gedurende het schrijven van de masterthesis altijd hebben aangemoedigd en gesteund.

ABSTRACT

Background: A parental divorce can be accompanied by the existence of parent-child coalitions. In such instances, children form a coalition or alliance with one parent. These parent-child coalitions may be affected by conflicts between parents as well as parent-child contact. This relationship is not entirely clear. **Purpose:** This study aims to examine the existence and amount of parent child coalitions after parental divorce. It also investigates the role of parental conflicts and parent-child contact. **Method:** Existing longitudinal database from 2009-2011 in which a random sample of 156 children between 7 and 13 years and their parents, from divorced or separated families. We used the IPPA to measure mother-child and father-child relationship quality. The difference between the two is regarded as an indication of parent-child coalitions, where a larger difference indicates a stronger alliance between the child and one of the parents. We examined both the relative and absolute difference between all subscales of the IPPA: alienation, communication and trust. Further, we examined child-reported contact with mother and father, as well as child-reported interparental conflicts. To examine the effects of conflicts and contact on parent-child coalitions, we used data from wave 1 and 3 of the study. **Results:** Analyses on these data reveal considerable differences within post-divorce families between mother-child and father-child relationship quality. This is an indication of the existence of parent-child coalitions after divorce. This study shows that parental conflict prior to the divorce affect parent child coalitions in terms of communication and alienation and parental conflict immediately after the divorce affect parent child coalitions in terms of trust. When there is more contact between the child and his/her parents there occur parent child coalitions in terms of alienation and communication \pm 34 weeks after the divorce and parent child coalitions in terms of communication and trust with mother compared to father. **Conclusion:** Parental conflict and contact frequency affect the degree of parent child coalitions after a divorce. These parent child coalitions can have negative consequences for the welfare and development of children and it is important for social workers to be aware of the impact of a divorce and the consequences for children.

Keywords: Divorce - parental conflicts - contact frequency - relationship quality –
parent child coalitions.

THEORETISCHE INLEIDING

Introductie

Jaarlijks worden er in Nederland ongeveer 35.000 echtscheidingen uitgesproken en zijn er ongeveer 60.000 ontbindingen van niet gehuwde relaties. Bij ongeveer 60% van de echtscheidingen zijn minderjarige kinderen betrokken, dit komt overeen met ongeveer 39.000 kinderen per jaar. Meestal gaat het om één of twee kinderen, het gemiddelde ligt op bijna twee. Bij ontbindingen van niet gehuwde relaties zijn echter lang niet altijd kinderen betrokken. Volgens het CBS gaat het hierbij om ongeveer 18.000 minderjarige kinderen per jaar. In totaal krijgen dus ongeveer 57.000 minderjarige kinderen te maken met een echtscheiding of ontbinding van een niet gehuwde relatie (Spruijt, 2007). In dit onderzoek worden zowel echtscheidingen als ontbindingen van niet gehuwde relaties ondergebracht onder de term 'scheidingen'.

Onderzoek toont aan dat een scheiding zorgt voor grote veranderingen binnen een gezin. Het is vaak een stressvolle, complexe en langdurige gebeurtenis en heeft impact op de betrokken partijen (Amato, 2010; Neale & Flowerdew, 2007). De gezinsleden moeten leren omgaan met de nieuwe rolverdeling en omstandigheden waar zij mee te maken krijgen, zoals een verhuizing of economische achteruitgang (Amato, 2010). Uit onderzoek van De Graaf & Fokkema (2007) blijkt dat een scheiding invloed heeft op de contactfrequentie tussen het kind en zijn/haar ouders. Over het algemeen is er minder of geen contact met één van de ouders, in veel gevallen de vader. Afwezigheid van één van de ouders kan negatieve gevolgen hebben voor het welzijn (De Graaf & Fokkema, 2007) en de ontwikkeling van het kind (Swiss & Le Bourdais, 2009). Daarnaast blijken ouderlijke conflicten, zowel voor als na een scheiding, van invloed te zijn op de contactfrequentie en de kwaliteit van de relatie tussen kinderen en hun ouders (Amato & Afifi, 2006; Cashmore, Parkinson & Taylor, 2008; De Graaf & Fokkema, 2007; Swiss & Le Bourdais, 2009). Als gevolg van de ouderlijke conflicten en veranderingen in de contactfrequentie kunnen ouderkind coalities ontstaan (Dunlop, Burns & Bermingham, 2001; Neale & Flowerdew, 2007). Onder een ouderkind coalitie wordt verstaan dat er een groot verschil is tussen de relatiekwaliteit van het kind met de ene ouder ten opzichte van de andere ouder. Er is na de scheiding als het ware een sterke coalitie of alliantie tussen het kind en één van de ouders.

Tot op heden is er weinig onderzoek verricht naar ouderkind coalities en de rol die ouderlijke conflicten en contactfrequentie hierbij spelen. In dit onderzoek wordt daarom geprobeerd meer inzicht te krijgen in de mate waarin ouderkind coalities voorkomen, in de leeftijdscategorie scheidingskinderen van 8 tot 12 jaar. Allereerst zal er in deze masterthesis

worden gekeken of en in welke mate ouderkind coalities voorkomen. Daarna zal gekeken worden wat voor invloed ouderlijke conflicten en contactfrequentie hebben op het wel of niet ontstaan van ouderkind coalities.

Ouderkind coalities

Een ouderkind coalitie kan onder andere het gevolg zijn van een scheiding van ouders (Dunlop et al., 2001; Neale & Flowerdew, 2007). In de literatuur worden deze ouderkind coalities onder andere omschreven als allianties, triangulaties en triades (Emery, 1999; Fosco & Grych, 2010; Kerig & Swanson, 2010; Sarrazin & Cyr, 2007). Deze synoniemen worden in dit onderzoek ondergebracht onder de term 'ouderkind coalities'. Een ouderkind coalitie is een sterke band tussen één van de ouders en een kind (Bradfort, Burns Vaughn, & Barber, 2008; Buehler, Frank & Cook, 2009; Ellis & Boyan, 2010). Dit is de ouder die directer of meer betrokken is bij de opvoeding en verzorging van het kind (Ellis & Boyan, 2010). Ouderkind coalities kunnen onder andere leiden tot emotionele en gedragsproblemen. Kinderen die zich vijandig opstellen tegenover één van de ouders zijn vaker agressief, impulsief en hebben een laag zelfbeeld (Johnston, 1990). Wanneer een ouderkind coalitie een extreme vorm aanneemt, kan dit uitmonden in het Parental Alienation Syndrome (PAS; Johnston, 2005). Gardner (2004) definieert PAS als een aandoening waarbij een kind een onrechtvaardige lastercampagne voert tegen één van de ouders. Het is het resultaat van een combinatie tussen het hersenspoelen van het kind door één van de ouders en het negatieve beeld dat het kind zelf heeft van de andere ouder (Gardner, 2004). Het 'parental alienation syndrome' wordt in Nederland ouderverstotings-syndroom of kortweg PAS genoemd (Zandner, 1999).

Kinderen vormen vaak een ouderkind coalitie met de thuiswonende ouder uit loyaliteit. De thuiswonende ouder heeft hier over het algemeen geen invloed op uitgeoefend. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen een moeder-kind en een vader-kind coalitie (Ellis & Boyan, 2010). Er worden vaker moeder-kind dan vader-kind coalities gevormd (Bradfort et al., 2008; Ellis & Boyan, 2010). De mate waarin ouderkind coalities voorkomen is moeilijk vast te stellen, omdat hier niet tot nauwelijks empirisch onderzoek naar is gedaan.

Gezinssysteemtheorie

Het ontstaan van ouderkind coalities kan bekeken worden vanuit de gezinssysteemtheorie. Deze theorie beschouwt het gezin als een sociaal systeem, bestaande uit meerdere subsystemen: het huwelijkssysteem, het ouderschapssysteem, het ouderkind systeem

en het kind (broer/zus)-systeem. De subsystemen zijn hiërarchisch geordend en beïnvloeden elkaar onderling (Cox & Paley 2003; Minuchin, 1985). Het ouderschapssysteem speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het kind. Ouders dienen het kind groot te brengen, door middel van samenwerking in interactie met het kind, grenzen stellen voor het kind en het kind niet betrekken bij het uitvoeren van ouderlijke taken. Een ander belangrijk subsysteem is het ouderkind systeem, waarbij de ouders boven het kind staan en het kind onder andere controleren, steunen en begeleiden (Johnston, 1990).

Volgens de gezinssysteem theorie beïnvloedt de ouderlijke relatie het gedrag van ouders naar hun kinderen en daarmee indirect het functioneren van het kind. Uit onderzoek van Krishnakumar & Buehler (2000) blijkt dat de kwaliteit van de ouderlijke relatie positief samenhangt met de kwaliteit van de ouderkind relatie. Ouders die gelukkig getrouwd zijn blijken meer beschikbaar en ondersteunend te zijn voor hun kinderen. Daarnaast blijkt dat een problematische ouderlijke relatie gedurende een scheiding negatief doorwerkt op het ouderkind systeem (Krishnakumar & Buehler, 2000). Erel en Burman (1995) noemen dit de 'spillover hypothese', waarbij een positieve huwelijksrelatie geassocieerd wordt met een positieve ouderkind relatiekwaliteit en een negatieve huwelijksrelatie met een negatieve ouderkind relatiekwaliteit. De 'spillover hypothese' impliceert dat een positieve ouderkind relatie niet makkelijk wordt bereikt in aanwezigheid van huwelijksproblemen (Erel & Burman, 1995).

Uit onderzoek van Arditti (1999) en Johnston (1990) blijkt dat de rolverdeling binnen het gezinssysteem gedurende een scheiding verandert. Grenzen tussen ouders en kinderen vervagen, met onder andere als gevolg dat een kind de rol van de ouder over kan gaan nemen. De ouder deelt bijvoorbeeld geheimen met het kind en verwacht dat het kind een luisterend oor biedt. Volgens Bradford en collega's (2008) zoeken ouders daarnaast mogelijk emotionele steun en intimiteit bij het kind, omdat dit in de eigen relatie met de partner ontbreekt. Erel en Burman (1995) omschrijven dit als de 'compensatie hypothese', waarbij een stressvol huwelijk bijdraagt aan de toenemende aandacht van de ouder voor het kind ter compensatie van het ontbreken van genegenheid en tevredenheid in de eigen huwelijksrelatie. De 'compensatie hypothese' suggereert dat er, ondanks dat er huwelijksproblemen aanwezig zijn, toch een positieve ouderkind relatie bereikt kan worden (Erel & Burman, 1995). Er ontstaat op deze manier mogelijk een hechte relatie tussen één van de ouders en het kind, die kan resulteren in een ouderkind coalitie.

Tot slot onderscheiden Erel en Burman (1995) een derde hypothese die suggereert dat er geen significante relatie is tussen de kwaliteit van de huwelijksrelatie en de relatiekwaliteit

tussen ouder en kind. Deze hypothese wordt zelden in de wetenschappelijke literatuur beschreven, maar dient volgens Erel en Burman (1995) als mogelijkheid te worden beschouwd.

Op basis van het voorgaande wordt verwacht dat er ouderkind coalities voorkomen na een scheiding en dat er meer moeder-kind dan vader-kind coalities voorkomen (hypothese 1). Zie conceptueel model van deze studie, figuur 1. De onderzoeksvraag die hieruit voortvloeit luidt: In hoeverre is er sprake van ouderkind coalities na een scheiding en is er een verschil in de mate van moeder-kind en vader-kind coalities?

Ouderkind coalities en ouderlijke conflicten

Bij een deel van de scheidingen spelen ouderlijke conflicten een belangrijke rol. Deze conflicten hebben vaak een grote negatieve invloed op het kind (Fosco & Grych, 2010; Morawska & Thompson, 2009; Spruijt, 2007). Een scheiding met veel ouderlijke conflicten zorgt bij kinderen in ongeveer 30% van de gevallen voor ernstige, negatieve gevolgen, zoals gedragsproblemen, leerproblemen, emotionele problemen en sociale problemen (Grych & Fincham, 1993; Morawska & Thompson, 2009; Spruijt, 2007). Kinderen kunnen zich angstig gaan voelen, ervaren stress en hebben moeite met het reguleren van hun emoties (Morawska & Thompson, 2009). Tevens zijn ouders met veel ouderlijke conflicten slechte rolmodellen voor hun kinderen en hebben minder tijd en/of aandacht voor hun kinderen (Spruijt, 2007). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat kinderen die herhaaldelijk blootgesteld worden aan ouderlijke conflicten regelmatig op dezelfde manier als hun ouders reageren (Radovanovic, 1993; Sarrazin & Cyr, 2007) en verkeerde coping stijlen ontwikkelen (Grych & Fincham, 1993). Gesuggereerd wordt dat de processen rondom ouderlijke conflicten doorsijpelen in andere familieprocessen, zoals opvoeding en ouderkind relaties (o.a. Erel & Burman, 1995). Er zijn tevens aanwijzingen dat ouderlijke conflicten vijandigheid en agressief gedrag van het kind ten opzichte van één of beide ouders voorspelt. Het vermogen van het kind om op een adequate manier om te gaan met de stress rondom de ouderlijke conflicten is dan onvoldoende ontwikkeld door het verkeerde voorbeeldgedrag van ouders (Bradfort et al., 2008, Fosco & Grych, 2008). Ouderlijke conflicten worden dus geassocieerd met negatieve interacties (Bradfort et al., 2008) en een verminderde relatiekwaliteit tussen de ouder(s) en het kind (Amato & Afifi, 2006).

In scheidingen waarbij sprake is van veel ouderlijke conflicten wordt het kind regelmatig betrokken in de conflictueuze interacties van de ouders. Het kind kan zich tussen de ouders in voelen staan of heeft het gevoel dat het moet kiezen tussen beide ouders

(Bradfort et al., 2008; Buehler et al., 2009; Fosco & Grych, 2010). Loyaliteitsconflicten komen in dergelijke situaties regelmatig voor. Het kind voelt zich bijvoorbeeld niet loyaal aan de ene ouder, wanneer het in deze conflictueuze situaties contact onderhoudt met de andere ouder (Emery, 1999) en trekt meer naar één van de ouders toe, waardoor de kans op een ouderkind coalitie wordt vergroot (Bradfort et al., 2008; Buehler et al., 2009).

Op basis van het voorgaande wordt verwacht dat binnen een gezin waarbij sprake is van veel ouderlijke conflicten de kans op een ouderkind coalitie groter is dan binnen een gezin waarbij minder tot geen sprake is van ouderlijke conflicten. De tweede hypothese is daarom hoe meer ouderlijke conflicten binnen een gezin, hoe meer ouderkind coalities. Zie conceptueel model, figuur 1. De onderzoeksvraag die hieruit voortvloeit luidt: Wat is het effect van ouderlijke conflicten op ouderkind coalities?

Ouderkind coalities en contactfrequentie

Het contact tussen ouders en kinderen verandert na een scheiding (Morawska & Thompson, 2009; Spruijt, 2007). Na een scheiding heeft het kind verminderd contact met één of beide ouders (Cashmore et al., 2008; De Graaf & Fokkema, 2007). Uit onderzoek van Johnston (2005) en Swiss & Le Bourdais (2009) blijkt dat dit verminderde contact nadelig kan zijn voor kinderen, omdat het negatieve gevolgen met zich mee kan brengen voor de ontwikkeling en het welzijn van het kind. De bevindingen over welke rol de contactfrequentie tussen ouders en kind na een scheiding speelt, blijken in verschillende onderzoeken niet consistent te zijn.

Volgens De Graaf & Fokkema (2007) hebben vaders over het algemeen minder contact en een verminderde kwaliteit van het contact met hun kinderen dan moeders. Vaders blijken gemiddeld 50% minder contact met hun kinderen te hebben dan voor de scheiding en hebben zelfs in 18% van de gevallen helemaal geen contact meer met hun kinderen. Bij moeders werd alleen een verminderd contact met hun zoon gevonden. Uit dit onderzoek kwamen geen sekseverschillen naar voren tussen kinderen in het contact met hun vader (Graaf & Fokkema, 2007). Swiss & Le Bourdais (2009) vonden daarentegen wel een sekseverschil: vaders brengen over het algemeen minder tijd door met hun dochters. Ellis & Boyan (2010) verklaren dit verschil vanuit het feit dat kinderen over het algemeen meer contact hebben met de thuiswonende ouder, in veel gevallen is dit de moeder. De moeder is vaak directer betrokken bij de opvoeding en verzorging van het kind, met als gevolg dat het kind een betere band opbouwt met moeder vergeleken met vader (Ellis & Boyan, 2010).

Uit onderzoek van de Graaf & Fokkema (2007) is gebleken dat de band die gescheiden ouders hebben van invloed kan zijn op het contact tussen de (uitwonende) ouder en het kind. Hoe meer wantrouwen en conflicten tussen de gescheiden ouders, hoe minder de uitwonende ouder de kinderen over het algemeen mag zien van de thuiswonende ouder (Cashmore et al., 2008). Daarnaast is er een verschil zichtbaar in het soort contact wat de uitwonende ouder met het kind mag hebben. Komt het kind alleen overdag op bezoek of blijven ze een nacht slapen bij de uitwonende ouder? Het soort contact tussen de uitwonende ouder en zijn/haar kinderen heeft invloed op de kwaliteit van het contact (Cashmore et al., 2008). Uit onderzoek is gebleken dat de relatiekwaliteit, het soort contact wat de ouder met het kind heeft, belangrijker is dan de contactfrequentie (Neale & Flowerdew, 2007; Spruijt, 2007). De mate waarin de ouder een belangrijke verzorgende rol ten opzichte van het kind vervult, is van invloed op de relatiekwaliteit tussen het kind en deze ouder (Cashmore et al., 2008).

Wanneer het kind de thuiswonende ouder dagelijks ziet en weinig tot geen contact heeft met de uitwonende ouder, is het mogelijk dat het kind een betere band krijgt met de thuiswonende ouder. Als er daarnaast ook sprake is van weinig vertrouwen en veel conflicten tussen de ouders en de relatie tussen het kind en de uitwonende ouder waar het weinig contact mee heeft slecht is, is de kans aanwezig dat het kind een sterke band vormt met de thuiswonende ouder. Deze band kan uitmonden in een ouderkind coalitie (Ellis & Boyan, 2010).

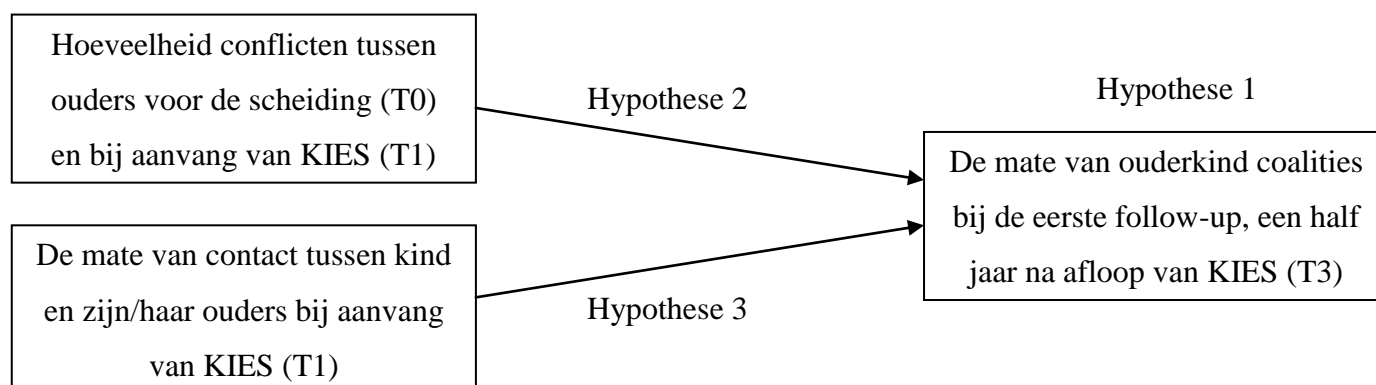
Op basis van het voorgaande wordt verwacht dat de contactfrequentie een bijdrage levert aan de mate waarin ouderkind coalities voorkomen. Verwacht wordt dat wanneer het kind één ouder meer ziet, de kwaliteit van de relatie beter is of wordt. De derde hypothese is daarom hoe meer contact het kind met één van de ouders heeft, hoe beter de relatiekwaliteit met deze ouder en hoe groter de kans op een ouderkind coalitie. Zie model conceptueel model, figuur 1. De onderzoeksvraag die hieruit voortvloeit luidt: Wat is het effect van de contactfrequentie op ouderkind coalities?

Dit onderzoek

Aangezien er jaarlijks ongeveer 57.000 minderjarige kinderen te maken krijgen met een scheiding is het van belang om de gevolgen hiervan in kaart te brengen. Uit bovenstaande blijkt dat een scheiding invloed heeft op de contactfrequentie tussen het kind en zijn/haar ouders. Onderlinge ouderlijke conflicten spelen hierbij een rol. Het kind voelt zich veelal tussen ouders instaan en ontwikkelt dan soms een sterke band met de primaire ouder. Deze

sterke band kan uitgroeien tot een ouderkind coalitie. Ouderkind coalities kunnen nadelig zijn voor het welzijn en de ontwikkeling van het kind.

Tot op heden is er weinig zicht in hoeverre ouderkind coalities gevormd worden in de leeftijdscategorie van 8-12 jaar. Het is van belang om hier meer zicht op te krijgen, voor zowel de theorievorming als de ontwikkeling van preventie en behandelinterventies. Dit onderzoek heeft als doel meer zicht te krijgen op de invloed van de predictoren contactfrequentie en ouderlijke conflicten op het ontstaan van ouderkind coalities.



Figuur 1. Conceptueel model van dit onderzoek

METHODE

Participanten

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een selecte steekproef. Er hebben 156 kinderen uit het basisonderwijs tussen de 7 en 13 jaar samen met hun ouders ($M_{\text{leeftijd}} = 10.05$, $SD = 1.22$ jaar) deelgenomen. Dit waren 78 jongens (50%) en 78 meisjes (50%). Dit zijn kinderen met ouders uit zowel formeel (na een huwelijk) als informeel (na langdurig samenwonen) gescheiden gezinnen. De duur sinds de scheiding van de ouders ligt tussen de 0 en 12 jaar, met een gemiddelde van 5.15 jaar ($SD = 2.85$). De meeste van deze kinderen woonden bij hun moeder (79%), een aantal bij hun vader (3%) en bij een deel van de kinderen was sprake van co-ouderschap (19%).

Procedure

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een bestaand longitudinaal databestand van het effectonderzoek van de interventie Kinderen In Echtscheiding Situaties (KIES voor het kind! Van der Valk, 2008). Deze scheidingsgezinnen zijn benaderd via basisscholen in de provincies Brabant, Zuid-Holland en Flevoland, zowel in steden als dorpen. Voordat kinderen en ouders benaderd werden voor deelname, moesten de basisscholen toestemming geven.

Vervolgens zijn de kinderen tussen de 7 en 13 jaar en hun ouders benaderd door middel van brieven, folders en mondelinge toelichting door de leerkracht of intern begeleider. Ook ouders moesten eerst toestemming geven voor deelname van hun kind via email, telefoon of antwoordstrookje. Kinderen, vaders, moeders en leerkrachten vulden vragenlijsten in op 4 momenten in het onderzoek: T1 (bij aanvang van het onderzoek KIES), T2 (8 á 9 weken na T1, na afloop van KIES), T3 (eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES) en T4 (2^e follow-up meting, een jaar na KIES). Daarnaast zijn ook de ouderlijke conflicten voor de scheiding (T0) bij aanvang van het onderzoek gemeten.

Bij dit gerandomiseerde effectonderzoek is gewerkt met twee condities, bestaande uit een experimentele groep (KIES) en een controlegroep (geen KIES), waarbij scholen op random wijze aan de condities werden toegewezen. In beide condities vulden zowel het kind, één of beide ouders en de leerkracht van het kind een vragenlijst in. Kinderen vulden de vragenlijst op school in, onder begeleiding van een onderzoeksmedewerker. Ouders en leerkrachten vulden de vragenlijst zelfstandig in en stuurden deze retour aan de onderzoekers. Kinderen en ouders uit de experimentele conditie konden kosteloos deelnemen aan KIES, terwijl men in de controleconditie een kleine vergoeding kreeg voor deelname aan het onderzoek. Ongeacht de conditie kregen leerkrachten daarnaast een kleine attentie voor het invullen van de vragenlijsten. In dit onderzoek speelt de mogelijke effectiviteit van KIES geen rol en is daarom gebruikt gemaakt van een samengestelde groep, bestaande uit de beide groepen: de groep die deelnam aan KIES en de controlegroep.

Meetinstrumenten

In dit onderzoek wordt het effect van ouderlijke conflicten en contactfrequentie op de mate van ouderkind coalities onderzocht. De concepten die daarbij geoperationaliseerd worden zijn relatiekwaliteit, ouderkind coalitie, ouderlijke conflicten en contactfrequentie. Bij alle vier de concepten wordt gebruik gemaakt van kindrapportages. Daarnaast wordt bij de concepten relatiekwaliteit en ouderkind coalitie gebruik gemaakt van ouderrapportages. In dit onderzoek wordt enkel gebruik gemaakt van kindrapportages. Er wordt gebruik gemaakt van twee verschillende tijdstippen, om vast te kunnen stellen in hoeverre er sprake is van ouderkind coalities na een scheiding en of deze stabiel blijven of veranderen over tijd. Tijdstip 1 is gemeten bij aanvang van KIES en tijdstip 3 is gemeten bij de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES.

Ouderlijke conflicten

Het instrument Children's Perception of short Interparental Conflict Scale (CPICS; Grych, Seid, & Fincham, 1992) meet de ouderlijke conflicten. Het instrument CPICS meet de mate waarin kinderen conflicten van hun ouders waarnemen of ervaren. Er wordt gebruik gemaakt van twee schalen: voor de scheiding (5 items) en hoe het nu is (5 items). Dezelfde vragen worden gesteld over de twee tijdstippen. De schaalrange loopt van 1 = nooit tot 5 = voortdurend. Een hoge score duidt op veel conflicten tussen de ouders, waargenomen/ervaren door het kind. Een voorbeelditem is "hoe vaak zijn je ouders – voor zover je weet – het niet eens met elkaar?". De betrouwbaarheid van de schalen is .80. De schalen worden geconstrueerd door het berekenen van het gemiddelde op de betreffende schaal. Minimaal 4 van de 5 items dienen ingevuld te zijn.

Contactfrequentie

De contactfrequentie met vader en moeder wordt gemeten met behulp van een één itemvraag: "Hoeveel dagen/nachten ben je per 14 dagen bij je vader?" en "Hoeveel dagen/nachten ben je per 14 dagen bij je moeder?". De antwoordcategorieën bij de vragen lopen van 0 = geen enkele dag en/of nacht tot 14 = 14 dagen en/of nachten. Een hoge score op de vraag duidt op veel dagen/nachten bij vader en/of moeder. Het concept 'contactfrequentie' is gemeten voor zowel moeder als vader. Dit concept is omgezet naar 'contact met ouders' door het samenvoegen van de bovengenoemde antwoordcategorieën van vader en moeder en deze te hercoderen.

Ouderkind coalities

Het instrument Inventory of Parent and Peer Attachment (IPPA; Armsden & Greenberg, 1987) wordt gebruikt om het concept ouderkind coalities samen te stellen. Dit instrument meet de kwaliteit van de relatie van het kind met moeder en met vader en bestaat uit drie subschalen: alienation (6 items), communication (3 items) en trust (3 items). De drie subschalen samen vormen de totaalscore relatiekwaliteit. De schaalrange loopt van 1 = nooit tot 6 = altijd. Een hoge totaalscore duidt op een hoge relatiekwaliteit tussen ouder en kind. Een voorbeelditem is "Ik vertel mijn moeder over mijn problemen en zorgen". De betrouwbaarheid varieert van .61 tot .90. De schalen worden geconstrueerd door het berekenen van het gemiddelde op de betreffende schaal. Bij de schaal 'alienation' dienen minimaal 4 van de 6 items ingevuld te worden. Bij de schalen 'communication' en 'trust' dienen minimaal 2 van de 3 ingevuld te worden.

Het concept 'ouderkind coalities' is samengesteld door de verschillcores te berekenen van de drie subschalen (alienation, communication en trust) en de totaalschaal ouderkind relatiekwaliteit met moeder en vader. Er is zowel een relatieve als een absolute verschillscore berekend. Het relatieve verschil zegt iets over óf en in welke mate men kan spreken van een moeder-kind of vader-kind coalitie en wordt berekend door middel van: relatiekwaliteit met moeder minus de relatiekwaliteit met vader. De scores die hieruit voortkomen, kunnen gelijk aan nul, positief of negatief zijn. Een score van nul betekent dat er geen ouderkind coalitie is en hoe verder de score afwijkt van nul, hoe meer men kan spreken van een ouderkind coalitie. Een positieve score betekent dat er sprake is van een moeder-kind coalitie (betere relatiekwaliteit met moeder dan met vader) en een negatieve score dat er sprake is van een vader-kind coalitie (betere relatiekwaliteit met vader dan met moeder).

Het absolute verschil zegt iets over of er gesproken kan worden van een ouderkind coalitie in het algemeen. Hierbij kan geen onderscheid gemaakt worden tussen een moeder-kind of vader-kind coalitie. De absolute verschillscore wordt verkregen door het hercoderen van de relatieve verschillcores in positieve getallen. De scores die hieruit voortkomen kunnen dus gelijk zijn aan nul of positief. Een score van nul betekent dat er geen sprake is van een ouderkind coalitie en hoe meer de score afwijkt van nul, hoe meer men kan spreken van een ouderkind coalitie in het algemeen.

Analyseprocedure

Voor het starten met de analyses is de data gecontroleerd op foutieve invoer. Vervolgens zijn de scores relatiekwaliteit, ouderlijke conflicten, contactfrequentie en ouder kind coalities in dezelfde richting gecodeerd.

Er is eerst gekeken naar alle relevante variabelen en deze worden beschreven door middel van het weergeven van de steekproefgrootte, gemiddelden, standaarddeviaties en minimale en maximale waarden. Daarna is de correlatie berekend van ouderlijke conflicten en contactfrequentie op de drie subschalen alienation, trust en communication en op de totaalschaal op de tijdstippen 1 en 3, voor zowel het relatieve als absolute verschil. Dit is berekend om te bekijken wat meer invloed heeft: de drie subschalen afzonderlijk of de totaalschaal. Op basis hiervan is besloten om de drie subschalen en de totaalschaal afzonderlijk te bekijken.

Na het bekijken van de correlaties is door middel van meervoudige regressieanalyses onderzocht of de mate van ouderkind coalities op T3 (afhankelijke variabele) wordt beïnvloed door de concepten ouderlijke conflicten gemeten bij aanvang van het onderzoek KIES (T1) en

gemeten bij de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES (T3) en het contact met ouders (onafhankelijke variabelen). De meervoudige regressieanalyses zijn uitgevoerd voor zowel het relatieve als absolute verschil.

Tot slot zijn de gemiddelden van de IPPA totaalschaal en de drie subschalen van ouderkind coalities vergeleken bij aanvang van het onderzoek van KIES (T1) en bij de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES (T3) en is er een gepaarde t-toets uitgevoerd om te bepalen of de gemiddelden van de bovengenoemde schalen gelijk zijn of van elkaar verschillen. Daarbij is gekeken of er sprake is van significantie.

RESULTATEN

Beschrijvende statistieken

In Tabel 1 worden de beschrijvende statistieken van de concepten ‘ouderlijke conflicten’, ‘contactfrequentie’ en ‘relatiekwaliteit’ weergegeven. Hier is zichtbaar dat het gemiddeld aantal conflicten minder is na de scheiding ($M = 1.73$) dan voor de scheiding ($M = 2.20$), kinderen gemiddeld meer dagen/nachten bij hun moeder ($M = 10.70$) dan bij hun vader ($M = 3.59$) zijn en dat de relatiekwaliteit met moeder ($M = 4.59$) iets beter is dan met vader ($M = 4.16$).

Tabel 1.

Beschrijvende statistiek van ouderlijke conflicten, contactfrequentie en ouderkind coalitie

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min.</i>	<i>Max</i>
Conflicten voor de scheiding (T0)	155	2.20	.99	-.83	4.81
Conflicten na de scheiding (T1)	155	1.73	.91	-1.69	4.20
Contact met moeder (T1)*	154	10.70	2.99	1.00	14.00
Contact met vader (T1)*	154	3.59	3.20	.00	14.00
Relatiekwaliteit met moeder (T3)	156	4.59	.85	1.60	6.37
Relatiekwaliteit met vader (T3)	156	4.16	1.12	1.22	6.93

*Gemiddeld aantal dagen/ nachten per 14 dagen

Vervolgens is de correlatie berekend tussen de concepten ‘ouderlijke conflicten’, ‘contactfrequentie’, de drie subschalen alienation, trust, communication en de totaalschaal op tijdstip 1 en 3, voor zowel het relatieve als absolute verschil.

Correlaties

Een eerste inzicht in de onderlinge verbanden tussen de gebruikte variabelen kan verkregen worden door correlaties. Uit de correlatiematrices (Tabel 2 en 3) is af te lezen welke variabelen (significant) samenhangen. Uit de correlatiematrices blijkt dat de totaalschaal en de drie subschalen onderling allemaal significant samenhangen, met als uitzondering trust absoluut verschil T3 en communication absoluut verschil T1. Daarbij moet opgemerkt worden dat de totaalschaal en de subschalen binnen één tijdsmoment over het algemeen hoger samenhangen dan de totaalschaal en de subschalen over tijd. Tot slot blijkt uit de correlatiematrices dat de subschalen communication en trust hoger samenhangen met de totaalschaal dan de subschaal alienation voor zowel het relatieve als het absolute verschil op T1 en T3.

Tabel 2.

Correlatie tussen ouderlijke conflicten en contactfrequentie en alienation, trust, communication en totaalschaal op T1 & T3 relatief verschil

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Totaal IPPA absoluut verschil T1	1											
2. Alienation absoluut verschil T1	-.76**	1										
3. Communication absoluut verschil T1	.90**	-.53**	1									
4. Trust absoluut verschil T1	.89**	-.58**	.70**	1								
5. Totaal IPPA absoluut verschil T3	.76**	-.62**	.68**	.65**	1							
6. Alienation absoluut verschil T3	-.50**	.58**	-.39**	-.38**	-.75**	1						
7. Communication absoluut verschil T3	.75**	-.48**	.74**	.65**	.87**	-.44**	1					
8. Trust absoluut verschil T3	.61**	-.54**	.51**	.56**	.89**	-.60**	.65**	1				
9. Conflicten voor de scheiding T0	.21**	-.18*	.25**	.11	.11	-.10	.14	.03	1			
10. Conflicten na de scheiding T1	-.16*	.14	-.05	-.23**	-.12	.09	-.05	-.17**	.51**	1		
11. Contact met moeder T1	.27**	-.16*	.27**	.24**	.27**	-.06	.33**	.22**	.13	-.05	1	
12. Contact met vader T1	-.22**	.14	-.19*	-.23**	-.22**	.11	-.23**	-.18*	.02	.15	-.66**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Tabel 3.

Correlatie tussen ouderlijke conflicten en contactfrequentie en alienation, trust, communication en totaalschaal op T1 & T3 absoluut verschil

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Totaal IPPA absoluut verschil T1	1											
2. Alienation absoluut verschil T1	.77**	1										
3. Communication absoluut verschil T1	.87**	.51**	1									
4. Trust absoluut verschil T1	.89**	.75**	.75**	1								
5. Totaal IPPA absoluut verschil T3	.67**	.54**	.32**	.70**	1							
6. Alienation absoluut verschil T3	.47**	.50**	.24**	.39*	.65**	1						
7. Communication absoluut verschil T3	.64**	.38**	.52**	.60**	.80**	.41**	1					
8. Trust absoluut verschil T3	.53**	.48**	.12	.68**	.86**	.57**	.56*	1				
9. Conflicten voor de scheiding T0	.34**	.33**	.30**	.19	.15	.28**	.17*	.10	1			
10. Conflicten na de scheiding T1	.10	.05	.13	.46**	.05	.18**	.06	.09	.51**	1		
11. Contact met moeder T1	.19*	.11	.20*	-.12	.15	.20*	.29**	.03	.13	-.05	1	
12. Contact met vader T1	-.12	-.12	-.11	.18	-.14	-.06	-.22**	-.03	.02	.15	-.66**	1

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Daarna zijn er meervoudige regressieanalyses uitgevoerd om te bekijken of de mate van ouderkind coalities wordt beïnvloed door de concepten ‘ouderlijke conflicten’ en ‘contactfrequentie’. Dit is gedaan voor de drie subschalen alienation, communication en trust voor zowel het relatieve als absolute verschil. De resultaten staan weergegeven in Tabel 4 tot en met 6.

Ouderkind coalitie subschaal alienation

Tabel 4.

Meervoudige regressie van ouderlijke conflicten en contactfrequentie op alienation (N = 156)

	Alienation							
	Relatief verschil				Absoluut verschil			
	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	R^2	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	R^2
Constant	.02	.20			.14	.15		
Contact met ouders								
Conflicten T0	-.18	.09	-.19*		.18	.07	.24**	
Conflicten T1	.18	.10	.17		.06	.07	.07	
				.04				.10

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Uit Tabel 4 blijkt dat de drie predictoren 4,00% verklaren van de mate waarin er sprake is van alienation relatief verschil. Er is dus sprake van een klein lineair verband, $F(3, 150) = 2.06$, $p = .108$.

Uit de analyse blijkt dat er een significant negatieve relatie is van ouderlijke conflicten voor de scheiding (T0) op de subschaal alienation (T3) relatief verschil ($\beta = -.19$, $p < .05$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van ouderlijke conflicten voor de scheiding er minder sprake is van ouderkind coalitie op het gebied van alienation moeder ten opzichte van vader op T3. Daarnaast blijkt uit de analyse dat er een trend significante positieve relatie is van ouderlijke conflicten bij aanvang van KIES (T1) op de subschaal alienation (T3) relatief verschil ($\beta = .17$, $p < .10$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van conflicten bij aanvang van KIES (T1) er meer sprake is van ouderkind coalities op het gebied van alienation moeder ten opzichte van vader op T3.

Verder blijkt uit Tabel 4 dat de drie predictoren samen 10,00% verklaren van de mate

waarin er sprake is van alienation absoluut verschil. Er is dus sprake van een middelmatig lineair verband, $F(3, 150) = 5.52, p = .001$.

Uit de analyse blijkt dat er een trend significante positieve relatie is van contact met ouders op de subschaal alienation (T3) absoluut verschil ($\beta = .13, p < .10$). Dit betekent dat wanneer er meer sprake is van contact met ouders er meer sprake is van ouderkind coalities op het gebied van alienation op T3. Daarnaast blijkt uit de analyse dat er een significant positieve relatie is van ouderlijke conflicten voor de scheiding (T0) op de subschaal alienation (T3) absoluut verschil ($\beta = .24, p < .01$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van conflicten voor de scheiding er meer sprake is van ouderkind coalitie op het gebied van alienation op T3.

Ouderkind coalitie subschaal communication

Tabel 5.

Meervoudige regressie van ouderlijke conflicten en contactfrequentie op communication (N = 156)

	Communication							
	Relatief verschil				Absoluut verschil			
	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	R^2	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	R^2
Constant	.61	.32			.85	.26		
Contact met ouders	.46	.13	.29***		.35	.10	.27***	
Conflicten T0	.29	.15	.18*		.19	.12	.15	
Conflicten T1	-.20	.16	-.11		.02	.13	.01	
				.12				.10

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Uit Tabel 5 blijkt dat de drie predictoren 12,00% verklaren van de mate waarin er sprake is van communication relatief verschil. Er is dus sprake van een middelmatig lineair verband, $F(3, 150) = 6.76, p = .000$.

Uit de analyse blijkt dat er een significant positieve relatie is van contact met ouders op de subschaal communication (T3) relatief verschil ($\beta = .29, p < .001$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van contact met ouders er meer sprake is van ouderkind coalities op het gebied van communication moeder ten opzichte van vader op T3. Daarnaast blijkt uit de analyse dat er ook een significant positieve relatie is van ouderlijke conflicten voor de

scheiding (T0) op de subschaal communication (T3) relatief verschil ($\beta = .18, p < .05$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van conflicten voor de scheiding (T0) er meer sprake is van ouderkind coalities op het gebied van communication moeder ten opzichte van vader op T3.

Verder blijkt uit Tabel 5 dat de drie predictoren samen 10,00% verklaren van de mate waarin er sprake is van communication absoluut verschil. Er is dus sprake van een middelmatig lineair verband, $F(3, 150) = 5.56, p = .001$.

Uit de analyse blijkt dat er een significant positieve relatie is van contact met ouders op de subschaal communication (T3) absoluut verschil ($\beta = .27, p < .001$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van contact met ouders er meer sprake is van ouderkind coalities op het gebied van communication op T3.

Ouderkind coalitie subschaal trust

Tabel 6.

Meervoudige regressie van ouderlijke conflicten en contactfrequentie op trust (N = 156)

	Trust							
	Relatief verschil				Absoluut verschil			
	B	SE	β	R^2	B	SE	B	R^2
Constant	.49	.28			.51	.25		
Contact met ouders	.26	.11	.18*		.05	.10	.04	
Conflicten T0	.19	.13	.14		.08	.11	.07	
Conflicten T1	-.34	.14	-.22*		.08	.12	.06	
				.08				.01

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Uit Tabel 6 blijkt dat de drie predictoren 8,00% verklaren van de mate waarin er sprake is van trust relatief verschil. Er is dus sprake van een klein lineair verband, $F(3, 150) = 4.50, p = .005$.

Uit de analyse blijkt dat er een significant positieve relatie is van contact met ouders op de subschaal trust (T3) relatief verschil ($\beta = .18, p < .05$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van contact met ouders er meer sprake is van ouderkind coalities op het gebied van trust moeder ten opzichte van vader op T3. Daarnaast blijkt uit de analyse dat er een

significant negatieve relatie is van ouderlijke conflicten bij aanvang van KIES (T1) op de subschaal trust (T3) relatief verschil ($\beta = -.22, p < .05$). Dit betekent wanneer er meer sprake is van ouderlijke conflicten bij aanvang van KIES (T1) er minder sprake is van ouderkind coalities op het gebied van trust moeder ten opzichte van vader op T3.

Verder blijkt uit Tabel 6 dat de drie predictoren samen 1,00% verklaren van de mate waarin er sprake is van trust absoluut verschil. Er is dus sprake van een klein lineair verband, $F(3, 150) = .71, p = .547$.

Uit de analyse blijkt dat er geen significante relaties zijn gevonden tussen de drie predictoren en trust absoluut verschil.

Na het uitvoeren van de meervoudige regressieanalyses is er gekeken of er een verschil is in de mate van ouderkind coalities bij aanvang van KIES (T1) en bij de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES (T3). De resultaten staan weergegeven in Tabel 7. Tot slot is met behulp van een gepaarde t-toets gekeken of de gemiddelden van de verschillende schalen significant zijn.

Ouderkind coalities

Tabel 7.

Beschrijvende statistiek van ouderkind coalities

	<i>M</i>	<i>M</i>	Af/	<i>M</i>	<i>M</i>	Af/
	relatief	relatief	toename	absoluut	absoluut	toename
	verschil	verschil	relatief	verschil	verschil	absoluut
	T1	T3	verschil	T1	T3	verschil
IPPA Totaalschaal	.51	.43	-0.08	.90	.80	-.10
Alienation	.12	-.06	-.18	.65	.63	-.02
Communication	.84	.90	.06	1.37	1.31	-.06
Trust	.54	.32	-.22*	1.22	.83	-.39

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Uit Tabel 7 blijkt dat de totaalschaal en de subschaal alienation relatief verschil niet significant afnemen en de subschaal communication niet significant toeneemt. Daarnaast is te zien dat de IPPA totaalschaal en de subschalen communication en trust positief zijn. Dit betekent dat het kind meer coalities vormt met moeder dan met vader en dus een betere relatiekwaliteit met moeder heeft ten opzichte van vader. Verder blijkt dat de subschaal trust

significant afneemt ($p < .05$) en dit betekent dat het vertrouwen van het kind ten opzichte van moeder vermindert in de periode bij aanvang van KIES (T1) tot aan de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES. Wanneer gekeken wordt naar het absolute verschil is te zien dat de gemiddelden van alle schalen afnemen, maar er is geen sprake van een significante afname.

Tot slot blijkt dat de ouderkind coalities, de communicatie en het vertrouwen tussen het kind en zijn/haar vader/moeder in alle waarschijnlijkheid ook afnemen in de periode bij aanvang van KIES (T1) tot aan de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES (T3).

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

Het doel van dit onderzoek was vaststellen of ouderlijke conflicten en contactfrequentie invloed hebben op de mate van ouderkind coalities. Onder een ouderkind coalitie wordt een groot verschil in de relatiekwaliteit van het kind met de ene ouder ten opzichte van de andere ouder verstaan. Ook wel een sterke band of alliantie tussen het kind en één van de ouders (Bradfort et al., 2008, Buehler et al., 2009; Ellis & Boyan, 2010). Allereerst is onderzocht óf en in welke mate er ouderkind coalities voorkomen. Daarbij is onderscheid gemaakt in moeder-kind en vader-kind coalities. Daarna is onderzocht wat de invloed is van de concepten ouderlijke conflicten en contactfrequentie op de mate van ouderkind coalities.

Dit onderzoek is van belang, omdat er ouderkind coalities na een scheiding voorkomen en deze negatieve gevolgen voor de ontwikkeling en het welzijn van het kind kunnen hebben (Johnston, 2005; Swiss & Le Bourdais, 2009). Tevens is dit onderzoek van belang, omdat er niet tot nauwelijks empirisch onderzoek verricht is naar of en in welke mate er sprake is van ouderkind coalities na een scheiding.

Ouderkind coalities

De eerste hypothese van dit onderzoek luidde dat er ouderkind coalities voorkomen na een scheiding en dat er meer moeder-kind dan vader-kind coalities voorkomen.

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat er na een scheiding ouderkind coalities voorkomen. De mate van ouderkind coalities nemen gemiddeld genomen iets af in de periode tussen de aanvang van KIES en de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES. Hierbij moet opgemerkt worden dat de resultaten niet significant zijn. Daarnaast blijkt dat de hypothese, meer moeder-kind dan vader-kind coalities na een scheiding, enerzijds kan worden aangenomen. De mate van moeder-kind coalities is gemiddeld genomen hoger dan vader-kind coalities. Dit is in overeenstemming met onderzoeken van Ellis & Boyan (2010) en Bradfort

en collega's (2008) waarin naar voren komt dat er na een scheiding meer moeder-kind dan vader-kind coalities voorkomen.

Anderzijds kan op basis van dit onderzoek geen eenduidig antwoord gegeven worden op de vraag of er verschillen zijn in de mate van moeder-kind en vader-kind coalities aangezien er verschillen gevonden zijn in de toe en/of afname van ouderkind coalities op het gebied van alienation, communication en trust. Daarbij moet opgemerkt worden dat alleen ouderkind coalities op het gebied van trust significant afnemen, wat betekent dat het vertrouwen van het kind ten opzichte van moeder vermindert in de periode tussen de aanvang van KIES en de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat een scheiding zorgt voor grote veranderingen binnen een gezin (Amato, 2010; Neale & Flowerdew, 2007), waarbij de rollen binnen het gezin veranderen (Arditti, 1999; Johnston 1990) en waardoor mogelijk het vertrouwen van het kind in zijn/ haar moeder afneemt.

Ouderlijke conflicten en ouderkind coalities

De tweede hypothese van dit onderzoek luidde hoe meer ouderlijke conflicten binnen een gezin, hoe meer ouderkind coalities gevormd worden.

In dit onderzoek komt naar voren dat ouderlijke conflicten voor de scheiding invloed hebben op ouderkind coalities op het gebied van alienation en communication en dat ouderlijke conflicten bij aanvang van KIES invloed hebben op ouderkind coalities op het gebied van trust.

De ouderlijke conflicten voor de scheiding zorgen voor meer vervreemding met ouders in het algemeen en voor minder vervreemding met moeder dan met vader. Dit is in overeenstemming met de 'spillover hypothese' van Erel en Burman (1995), waarbij een positieve huwelijksrelatie wordt geassocieerd met een positieve ouderkind relatiekwaliteit en een negatieve huwelijksrelatie met een negatieve ouderkind relatiekwaliteit. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat ouderlijke conflicten vijandigheid van het kind ten opzichte van één of beide ouders voorspelt (Bradfort et al., 2008) en dat kinderen vaker een ouderkind coalitie vormen met de thuiswonende ouder, in veel gevallen de moeder (Ellis en Boyan, 2010).

De ouderlijke conflicten voor de scheiding zorgen ook voor meer communicatie met moeder ten opzichte van vader. Dit is in overeenstemming met de 'compensatie hypothese' van Erel en Burman (1995), waarbij een stressvol huwelijk bijdraagt aan de toenemende aandacht van de ouder voor het kind, ter compensatie van het ontbreken van genegenheid en tevredenheid in de eigen huwelijksrelatie. Daarnaast suggereren Cashmore en collega's (2008)

dat hoe meer ouderlijke conflicten tussen de gescheiden ouders, hoe minder de uitwonende ouder de kinderen over het algemeen mag zien van de thuiswonende ouder. In veel gevallen is de moeder de thuiswonende ouder en heeft het kind dus meer contact met moeder, waardoor de communicatie met moeder ten opzichte van vader toeneemt.

In tegenstelling tot de verwachting dat kinderen in gezinnen met veel ouderlijke conflicten meer ouderkind coalities vormen met moeder, wordt in dit onderzoek gevonden dat ouderlijke conflicten bij aanvang van KIES zorgen voor minder vertrouwen met moeder ten opzichte van vader bij de eerste follow-up, een half jaar na afloop van KIES.

Een mogelijke verklaring voor deze tegenstrijdige bevinding zou kunnen zijn dat het kind voor de scheiding veel vertrouwen had in moeder, maar dit vertrouwen door de ouderlijke conflicten na de scheiding is afgenomen. Volgens Spruijt (2007) hebben ouders met veel onderlinge conflicten minder tijd en/of aandacht voor hun kinderen. Mogelijk is de moeder na de scheiding minder beschikbaar voor het kind dan voor de scheiding waardoor het vertrouwen afneemt. Daarnaast blijkt uit onderzoek van Yu, Pettit en Lansford (2010) dat kinderen uit gezinnen waarbij sprake is van veel ouderlijke conflicten minder nabijheid en ondersteuning ervaren van moeder.

Geconcludeerd kan worden dat zowel ouderlijke conflicten voor en na de scheiding een kleine bijdrage lijken te leveren aan de mate van ouderkind coalities.

Contactfrequentie en ouderkind coalities

De derde hypothese van dit onderzoek luidde hoe meer contact het kind met één van de ouders heeft, hoe beter de relatiekwaliteit met deze ouder en hoe groter de kans op een ouderkind coalitie.

In overeenstemming met deze verwachting, komt in dit onderzoek naar voren dat hoe meer contact het kind met de ouders heeft, hoe meer kans er is om met de betreffende ouder een sterkere band te hebben dan met de andere ouder op het gebied van alienation en communication. Dit komt overeen met bevindingen uit onderzoek van Ellis & Boyan (2010) waarin gevonden wordt dat wanneer een kind de ene ouder dagelijks ziet en weinig tot geen contact heeft met de andere ouder, het kind mogelijk een betere band krijgt met de thuiswonende ouder en vervreemd raakt van de andere ouder. Daarnaast is het aannemelijk dat wanneer het kind meer contact heeft met de ouders het ook meer communiceert met de ouders.

Daarnaast blijkt dat hoe meer contact het kind heeft met de ouders, hoe meer sprake van ouderkind coalitie op het gebied van communication en trust met moeder ten opzichte van

vader. Dit komt overeen met onderzoek van Ellis & Boyan (2010) waarin gesteld wordt dat kinderen meestal meer tijd doorbrengen met de thuiswonende ouder, in veel gevallen moeder. Cashmore en collega's (2008) stellen dat de mate waarin de ouder een belangrijke verzorgende rol ten opzichte van het kind vervult, van invloed is op de relatiekwaliteit tussen het kind en deze ouder. Wanneer het kind meer contact heeft met moeder, zal het kind meer communiceren met moeder en meer vertrouwen hebben in moeder ten opzichte van vader.

Er kans dus geconcludeerd worden dat contact met ouders een kleine bijdrage levert aan de mate van ouderkind coalities.

Sterke kanten en beperkingen

Een sterk punt van dit onderzoek is allereerst dat het nieuwe inzichten biedt in de mate waarin ouderkind coalities voorkomen bij kinderen van 8 tot 12 jaar uit scheidingsgezinnen. Het is daarmee een aanvulling op de huidige literatuur die over dit onderwerp nauwelijks uitspraken doet. Voorgaande onderzoeken hebben niet tot nauwelijks aangetoond of en in welke mate er ouderkind coalities ontstaan bij kinderen in de leeftijdscategorie van 8 – 12 jaar en wat de invloed is van ouderlijke conflicten en contactfrequentie op deze ouderkind coalities. Dit onderzoek heeft een meerwaarde, omdat het zich richt op deze specifieke leeftijdscategorie waar weinig over bekend is en zich daarbij richt op de invloed van ouderlijke conflicten en contactfrequentie. Een ander sterk punt van dit onderzoek is dat er gebruik is gemaakt van longitudinale data: er is data gebruikt van verschillende meetmomenten waardoor er gekeken kon worden of de ouderkind coalities veranderen over tijd. Dit is tot op heden niet tot nauwelijks onderzocht.

Dit onderzoek kent een aantal kanttekeningen. Er is namelijk gebruik gemaakt van een kleine selecte steekproef (N = 156) waardoor generaliseerbaarheid van de resultaten niet geheel mogelijk is. De zekerheid en nauwkeurigheid waarmee de uitspraken kunnen worden gedaan is daarmee verminderd. Daarnaast is gebruikt gemaakt van zelfrapportages bij het kind en de ouders bij het verzamelen van de data, wat een eenzijdige weergave van de werkelijkheid kan geven. Zelfrapportage lijsten zijn namelijk gevoelig voor sociale wenselijkheid, wat de betrouwbaarheid van dit onderzoek kan beïnvloeden. In vervolgonderzoek wordt daarom geadviseerd om gebruik te maken van een grotere aselechte steekproef en daarbij eventueel gebruik te maken van verschillende informanten. Tot slot is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een verkorte versie van de CICS. Ondanks dat de betrouwbaarheid van deze samengestelde schaal goed is, ontbreekt door het weglaten van

items belangrijke (aanvullende) informatie. Door gebruik te maken van de volledige schaal zouden er meer specifiekere conclusies getrokken kunnen worden.

Implicaties voor de praktijk

In vervolgonderzoek naar de mate van ouderkind coalities zal meer aandacht besteed moeten worden aan de causale relatie tussen ouderlijke conflicten en contactfrequentie op ouderkind coalities, bijvoorbeeld door longitudinaal onderzoek. Hierdoor kan er over een langere periode gekeken worden naar de invloed van deze twee concepten op de mate van ouderkind coalities en of de gevonden resultaten over tijd stabiel blijven. Ten tweede zal er onderscheid gemaakt moeten worden tussen een scheiding na een huwelijk of na samenwonen aangezien uit onderzoek van McLanahan & Taft (2006) blijkt dat ouderlijke conflicten tussen ouders meer voorkomen bij samenwonende dan getrouwde ouders. Dit heeft mogelijk invloed of en in welke mate er ouderkind coalities ontstaan bij kinderen en hun samenwonende of getrouwde ouders. Een derde aanbeveling is te kijken of er sekseverschillen te onderscheiden zijn in de mate van ouderkind coalities. Te denken valt aan de vraag of er verschillen zijn tussen jongens en meisjes bij de vorming van een ouderkind coalitie met vader of moeder. Een vierde aanbeveling is gebruik te maken van een grotere steekproef. De generaliseerbaarheid zal hierdoor worden vergroot. Tot slot wordt aanbevolen om de gevolgen van ouderkind coalities voor het gedrag van het kind te onderzoeken. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden in internaliserend en externaliserend probleemgedrag als gevolg van ouderkind coalities.

REFERENTIES

- Amato, P. R. (2010). Research on Divorce: Continuing Trends and New Development. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x
- Amato, P. R., & Afifi, T. D. (2006). Feeling caught between parents: Adult children's relations with parents and subjective well-being. *Journal of Marriage and Family*, 68, 222-235.
- Amato, P. R., & Sobolewski, J. M. (2007). Parents' Discord and Divorce, Parent-Child Relationships and Subjective Well-Being in Early Adulthood: Is Feeling Close to Two Parents Always Better than Feeling Close to One? *Social Forces*, 85, 1105-1124. doi: 10.1353/sof.2007.0056
- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationships to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-454.
- Arditti, J. A. (1999). Rethinking relationships between divorced mothers and the children: Capitalizing on family strengths. *Family Relations*, 48, 109-119.
- Bernet, W., Boch-Galhau, W., von, & Baker, A. J. L. (2010). Parental Alienation, DSM-V, and ICD-11. *American Journal of Family Therapy*. 38, 76-187. doi:10.1080/01926180903586583
- Bradford, K., Burns Vaughn, L., & Barber, B. K. (2008). When There Is Conflict. Interparental Conflict, Parent-Child Conflict, And Youth Problem Behaviors. *Journal of Family Issues*, 29, 780-805. doi: 10.1177/0192513X07308043
- Buehler, C., Franck, K., & Cook, E. C. (2009). Adolescents' triangulation in marital conflict and peer relations. *Journal of Research on Adolescence*, 19, 669-689. Doi: org/10.1111/j.1532-7795.2009.00616.x
- Cashmore, J., Parkinson, P., Taylor, A. (2008). Overnight Stays and Children's Relationships With Resident and Nonresident Parents After Divorce. *Journal of Family Issues*, 29, 707-733. doi: 10.1177/0192513X07308042.
- Cox, M. J., & Paley, B. (2003). Understanding families as systems. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 193-196. doi: 10.1111/1467-8721.01259
- De Graaf, P., & Fokkema, T. (2007). Contacts between Divorced and Non-Divorced Parents and Their Adult Children in the Netherlands: An Investment Perspective. *European Sociological Review*, 33, 263-277. doi: 10.1093/esr/jcl032
- Dunlop, R. Burns, A. & Bermingham, S. (2001). Parent-Child Relations and Adolescent Self

- Image Following Divorce: A 10 Year Study. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 117-134. doi: 10.1023/A:1010389923248
- Ellis, M. E., & Boyan, S. (2010). Intervention Strategies for Parent Coordinators in Parental Alienation Cases. *The American Journal of Family Therapy*, 3, 218-236. doi: 10.1080/01926181003757074
- Emery, R. E. (1999). Marriage, divorce, and children's adjustment (2nd ed.). *Developmental Clinical Psychology and Psychiatry, Vol. 14*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132. doi: 10.1037/0033-2909.118.1.108
- Fosco, G. M., & Grych, J. H. (2008). Emotional, cognitive, and family systems mediators of children's adjustment to interparental conflict. *Journal of Family Psychology*, 22, 843-854.
- Fosco, G. M., & Grych, J. H. (2010). Adolescent Triangulation Into Parental Conflicts: Longitudinal Implications for Appraisals and Adolescent-Parent Relations. *Journal of Marriage and Family*, 72, 254-266. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00697.x
- Gardner, R. A. (2004). The relationship between the parental alienation syndrome (PAS) and the false memory syndrome (FMS). *The American Journal of Family Therapy*, 32, 79-99. doi: 10.1080/01926180490424181
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1993). Children's appraisals of marital conflict: initial investigations of the cognitive-contextual framework. *Child Development*, 64, 215-230.
- Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The children's perception of interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558-572.
- Johnston, J. R. (1990). Role diffusion and role reversal: Structural variations in divorced families and children's functioning. *Family Relations*, 39, 405-413.
- Johnston, J. R. (2005). Children of Divorce Who Reject a Parent and Refuse Visitation: Recent Research and Social Policy Implications for the Alienated Child. *Family Law Quarterly*, 38, 757-775.
- Kerig, P. K., & Swanson, J. A. (2010). Ties that bind: Traingulation, boundary dissolution, and the effects of interparental conflict on child development. In: Schulz, M. S., Kline Pruett, M., Kenig, P. K., & Parke, R. D., *Strengthening couple relationships for*

- optimal child development* (pp. 59-77). Washington DC: American Psychological Association. doi: 10.1037/12058-005
- Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations*, 49, 25-44. doi: 10.1111/j.1741-3729.2000.00025.x
- McLanahan, S., & Kenny, C. T. (2006). Why Are Cohabiting Relationships More Violent Than Marriages? *Demography*, 43, 127-140. doi: 10.1353/dem.2006.0007
- Minuchin, S. (1985). Families and Individual Development: Provocations from the field of family therapy. *Child Development*, 56, 289-302.
- Morawska, A., & Thompson, E. (2009). Parent Problem Checklist: Measure of parent conflict. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 43, 260-269. doi: 10.1080/00048670802653281
- Neale, B., & Flowerdew, J. (2007). New Structures, New Agency: The dynamics of child parent relationships after divorce. *International Journal of Children's Rights*, 15, 25-42. doi: 10.1163/092755607X185546
- Radovanovic, H. (1993). Parental Conflict and Children's Coping Styles in Litigating Separated Families: Relationships with Children's Adjustment. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21, 697-713. doi: 10.1007/BF00916451
- Sarrazin, J., & Cyr, F. (2007). Parental Conflicts and Their Damaging Effects on Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47, 77-93. doi: 10.1300/J087v47n01_05
- Swiss, L., & Bourdais, C., le (2009). Father-Child Contact After Separation: The influence of Living Arrangements. *Journal of Family Issues*, 30, 623-652. doi: 10.1177/0192513X08331023
- Spruijt, E. (2007). *Scheidingskinderen*. Amsterdam: SWP.
- Van der Valk, I. (2008). *KIES voor het kind! Effectonderzoek naar het preventieve interventieprogramma Kinderen In Echtscheiding Situatie*. Universiteit Utrecht: Projectomschrijving Onderzoek ZonMw Zorg voor Jeugd.
- Yu, T., Pettit, G. S., & Lansford, J. E. (2010). The Interactive Effects of Marital Conflict and Divorce on Parent – Adult Children's Relationships. *Journal of marriage and the family*, 72, 282-292. Doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00699.x
- Zandner, J. (1999). *Het ouderverstotingsyndroom in de Nederlandse context*. Assen: Servo.